

Inhemskt missnöje mot politbyråns vägval

I takt med att Folkrepubliken Kina åter blir totalitär gror ett märkbart missnöje och till viss del ett handlingskraftigt motstånd både mot politbyråns värdegrund och samhällsordning, och mot dess vägval för partiet, skriver Gordana Malešević inför kommunistpartiets 100-årsdag.

Xi Jinping tillhör visserligen en av Kinas mäktigaste politiska familjer, men hans väg till kommunistpartiets högsta post faller utanför partiets praxis. Hu Jintao, generalsekreterare från 2002 till 2012, ville till exempel ha Li Keqiang (idag premiärminister) som generalsekreterare. Det är inte helt belagt vad som gjorde att valet föll på Xi, men det är känt att Hu ville demokratisera, förnya partiet i enlighet med Deng Xiaopings tanke att partiet skulle kunna hålla sig kvar vid makten endast om det förändrades. Initiativet möttes av ett begränsat men kraftfullt motstånd, vilket i sin tur öppnade upp för möjligheten att välja en person som inte hade varit i åtanke dessförinnan – Xi Jinping.

Xi utnämndes till generalsekreterare för Kinas kommunistiska parti och ordförande för den Centrala militärkommissionen 2012, och till Folkrepubliken Kinas president 2013.

Politbyråns ständiga utskott är partiets högsta verkställande organ och har alltid utgjorts uteslutande av hankinesiska män. Det nuvarande utskottet tillsattes 2017 och består av sju män, både av Xis gamla kamrater från hemprovinsen Shaanxi och av män från andra politiska grupperingar. Denna sammansättning har bidragit till att många partimedlemmar har slutit upp bakom Xi och till att han kunnat cementera sin makt med en grundlagsändring som möjliggör innehav av mandatet som generalse-

kreterare på livstid. Därutöver har partiets högsta verkställande organ drivit igenom ett tillägg, ”Xi Jinpings tankar om socialism med kinesiska särdrag för en ny era” i grundlagen. Ledorden i Xis programförklaring – statens officiella värdegrund – är patriotism och nationell enhet. Kortfattat handlar ”Xis tankar” om ett kollektivt självförverkligande och (global) återupprättelse för hela Kina genom gemensamma ansträngningar.

Marxism ersätts med ”Xis tankar”

Kunskaper i marxism har nu bytts ut mot kunskaper i ”Xis tankar”. Alla partimedlemmar och offentliganställda, däribland lärare och de som ska ta sin lärarexamen samt chefer i såväl privata som offentligt ägda företag, måste nu genomgå en introduktion i ”Xis tankar” och svära trohet mot staten. Även jurister som vill ansöka om advokatlicens och journalister som vill ansöka om ett officiellt presskort måste genomgå detta kunskapsprov och svära trohet mot staten. Till skillnad från tidigare, då en kurs i ”marxism för journalister” var ett krav och det sades att journalister arbetade för folket, står det nu i riktlinjerna för dem som erhåller ett presskort att journalister arbetar för kommunistpartiet. Också innehållet i läromedlen har anpassats till ”Xis tankar”. Innehållet i historieböcker har nu ett större fo-

kus på landets storhetstider och hyser agg mot dem som invaderat Kina under modern tid, med andra ord en historieskrivning utifrån ett betydligt mer nationalistiskt perspektiv. Och läromedlen i stort propagerar, i högre grad än de senaste tre decennierna, för lojalitet med kommunistpartiet.

Men det är mer än så. I inledningen till ”riktlinjer för patriotisk utbildning”, som centralkommittén of-fentliggjorde i november 2019 står det: ”Patriotism är hjärtat och själen i den hankinesiska nationen, och en stark andlig kraft som skyddar stoltheten och oberoendet hos det kinesiska folket och den kinesiska nationen. Den patriotiska själen är djupt rotad i den kinesiska nationens hjärta och uppmunt-rar Kinas söner och döttrar att kontinuerligt kämpa för faderlandets utveckling och framgång genom generationer som följer.” Detta visar att den patrio-tism som politbyråns ständiga utskott vill ingjuta i de breda folklagen inte endast sätter Kina i första rummet, utan också att patriotism är en hankinesisk angelägenhet. Med andra ord att normen för att vara en god patriot är att vara en hankines – att landets i grundlagen erkända minoriteter framgent inte kan förvänta sig att åtnjuta de rättigheter de haft och att det är fritt fram att se medborgare som inte är han-kineser som ett hot mot landets säkerhet.¹

Parallellt med denna utveckling har politbyråns ständiga utskott åter centraliserat makten, inom par-tiet och samhället i stort. Den förändrings- och till viss del demokratiseringsprocess som inleddes un-der förra århundradet är stoppad och en mer repres-siv och närmast totalitär ordning är inrättad.

Unga utgör partiets fronttrupp

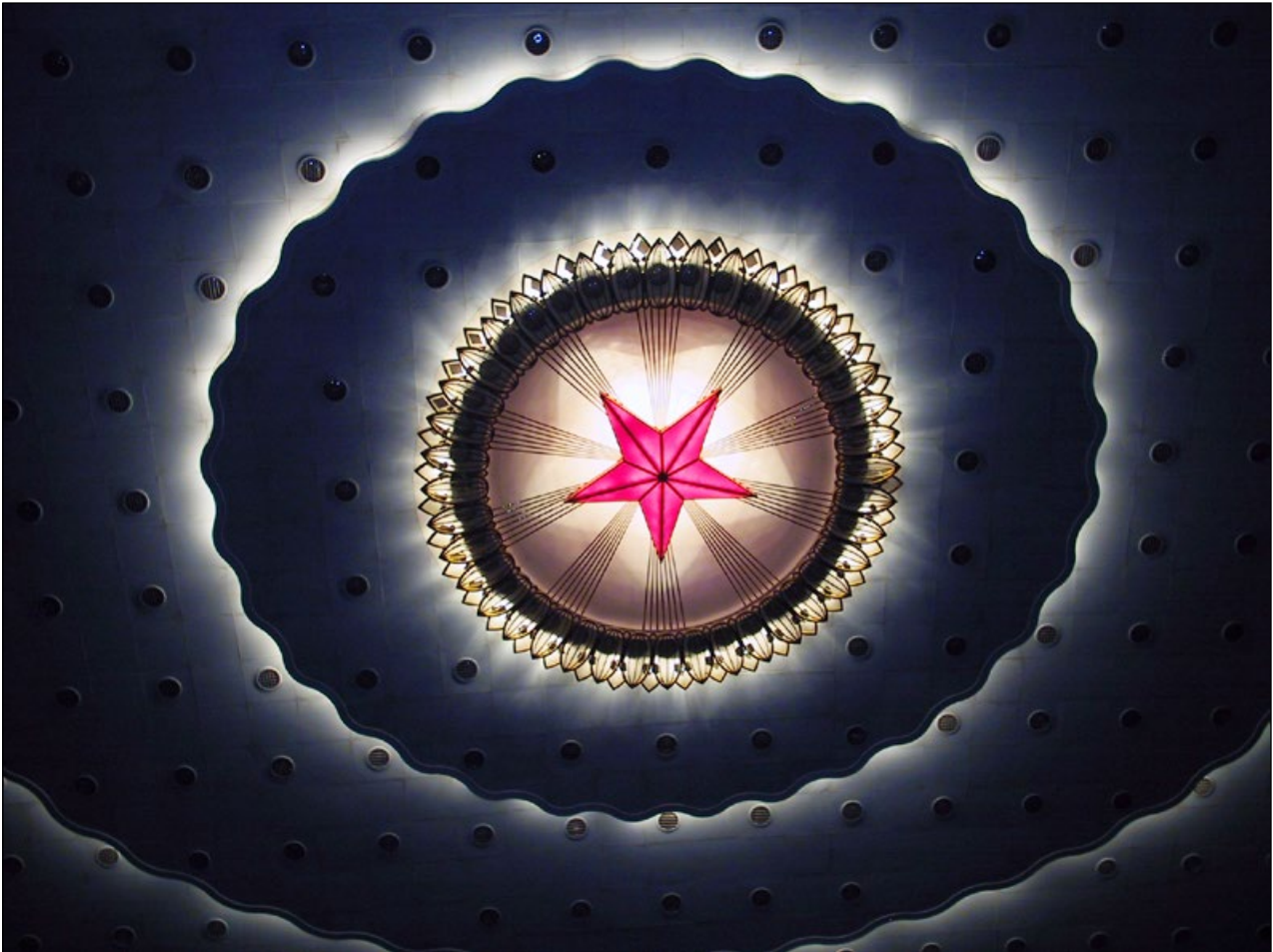
Detta är oroväckande, särskilt med tanke på att en anse-nlig mängd unga inte endast rör sig i samma auktoritära riktning som det politiska ledarskapet, utan även är öppet aktiva kritiker av dem som de anser inte är goda patrioter. Dessa unga är till stor del medlemmar i partiets ungdomsförbund och är en avgörande komponent i partiets påverkans-, förtals- och bojkottskampanjer, som används mot frivilligorganisationer och enskilda personer i Kina

och mot kinesiska medborgare/ättlingar som lever utanför landet. Kampanjer används även mot ut-ländska medborgare, organisationer och företag i Kina. Ett exempel är Lotte, Sydkoreas femte största företagskonglomerat, som äger varuhus, gallerior, snabbmatskedjor, hotell med mera världen över och som fallit i onåd hos den kinesiska staten. En bojkott av Lotte lanserades 2017 av unga parti-medlemmar på sociala medier. Efter två år av boj-kott lämnade företaget Kina. Ett annat exempel är svenska H & M, som för något år sedan lät meddela att de inte längre använder bomull från Xinjiang och som sedan någon månad – efter att EU hade belagt Kina med sanktioner med anledning av brott mot mänskliga rättigheter i Xinjiang – utsätts för bojkott i Kina, tack vare att unga partimedlemmar och nationalister genomdrivit en stor kampanj på sociala medier.

Ibland startas förtals- och bojkottskampanjerna av nationalister, som den politiska ledningen ver-kar ha svårt att kontrollera. Men skillnaden mellan kommunistpartiet och nationalisterna är allt svårare att se, och i detta nu tycks lojalitet mot staten vara viktigare för den politiska ledningen än vad affärs-intressena är.

Förtals-, påverkans- och bojkottskampanjer bedrivs även mot utländska medborgare, organi-sationer, myndigheter och företag utanför Kina. Under våren 2019 hördes till exempel ett ramaskri på London School of Economics (LSE). Studenter från Kina protesterade mot en skulptur på universi-tetsområdet – en jordglob där Folkrepubliken Kina återgavs i gult medan Republiken Kina (Taiwan) återgavs i rosa. Efter stor uppståndelse på universi-tetsområdet och efter att ha överösts av protestmed-landen och hotats med bojkott gav LSE:s ledning med sig. Den lät benämningen ”Republiken Kina” tas bort och Taiwan färgläggas i gult, samma färg som Folkrepubliken Kina. Även flygbolaget SAS och svenska Skatteverket har gett vika för hot om bojkott respektive påverkanskampanjer. SAS har slutat att benämna Taiwan som eget land på sin hemsida och Skatteverket har ändrat från ”Republi-ken Kina” till ”Taiwan, provins i Kina” i sitt folk-bokföringssystem.

¹ Se min artikel [”Kina trappar upp sin assimileringspoli-tik”](#) i *Nya Argus* 5–6/2021.

Takbelysning i plenumsalen, kommunistpartiets högkvarter vid Himmelska fridens torg. Foto Gordana Malešević.

Partiveteran kritiserar politbyråns vägval

Nu, inför kommunistpartiets 100-årsdag den 1 juli, och med mer än 70 års samlad erfarenhet av maktinnehav, visar ledamöterna i dagens högsta verkställande organ att de saknar politisk mognad – färdigheter att leda utan auktoritära metoder.

Men historien tar inte slut här. Alla medborgare och partimedlemmar har inte slutit upp bakom politbyråns linje. I takt med att Folkrepubliken Kina åter blir totalitär gror ett märkbart missnöje och till viss del ett handlingskraftigt motstånd både mot politbyråns värdegrund och samhällsordning, och mot dess vägval för partiet.

Cai Xia blev partimedlem 1982, har en doktorsexamen i juridik och var under femton år, fram till sin pensionering 2012, verksam som professor vid Centrala partiskolan i Beijing, vars uppdrag är att ge partieliten ideologisk skolning. Hennes specialområden var kommunistpartiets ideologi och politik.

I början av 10-talet kunde man läsa debattinlägg på bland annat Allkinesiska kvinnoförbundets² hemsida i vilka Cai Xia lobbade för en förnyelse av partiet och hävdade att 1980-talets reformpolitik öppnade upp för en mer demokratisk samhällsordning. Då närde hon förhoppningar om en större politisk öppenhet och gav förslag på hur man kunde stärka rättsstaten. Från och med 2015 kunde man dock skönja en besvikelse och ett ifrågasättande både av partiets utveckling och av partiledningens vägval för landet. Cai Xias djupa kunskap om och rötter i den kommunistiska rörelsen gjorde hennes debattinlägg både intressanta och farliga. Det sistnämnda ledde till att Cai Xia flyttade till USA 2019. Sedan dess har hon varit mer direkt i sin kritik och bland annat sagt att ”utrymmet för att offentligt kunna uttrycka åsikter som avviker från partiets har

² Se [”Allkinesiska kvinnoförbundet kämpar för sin och kvinnors ställning”](#), *Nya Argus* 6/2019.

krympt på ett förfärande sätt sedan Xi Jinping kom till makten”. 2020 uteslöts hon ur partiet och hennes pension drogs in kort efter att hon på Youtube hade kallat Xi för ”en maffiaboss som borde bytas ut” och beskrivit partiet som ”en politisk zombie”. Nu propagerar Cai Xia för att Xi Jinping ska bytas ut – som ett första av många steg som partimedlemmar behöver ta för att kunna förnya partiet och förändra politiken. Därutöver har hon uttryckt stöd för den amerikanska administrationens beslut att förbjuda Huawei att delta i utbyggnaden av landets 5G-nät samt bett det internationella samfundet att göra allt det kan för att hindra Kinas kommunistiska parti från att infiltrera internationella organisationer.

Medborgarrättsförespråkare gör sig hörda

Cai Xia är långt ifrån ensam om sin kritik. De flesta av de kinesiska medborgare som är missnöjda lever i Kina och gör sig mer eller mindre hörda.

Xu Zhiyong har en doktorsexamen i juridik från Beijings universitet och är en av initiativtagarna till medborgarrättsrörelsen *Zhōngguó XīnGōngMín YùnDòng*. Med uppmaningen ”Käre ordförande Xi, det är dags för dig att avgå” inleder Xu Zhiyong sin essä *Quàntuì Shū* (勸退書, publicerad januari 2020) i vilken han talar om för Xi Jinping varför han inte är en duglig politisk ledare och kräver Xis avgång.³ Kort sagt menar Xu att det som Xi kallar sina ”tankar för en ny era” varken är något att luta sig mot eller något som stakar ut en värdig väg framåt. I punkt efter punkt tar Xu upp på vilka områden Xi har missat målet, som han ser det – Ett bälte, en väg-initiativet (Kinas nya sidenväg), fattigdomsbekämpningen, handelskriget med USA, ”Ett land, två system” (demokratiprotesterna i Hong Kong) och coronautbrottet i Wuhan. Xu tar också upp det faktum att man under mitten på 10-talet fortfarande kunde höra högt uppsatta politiker tala om behovet att minska den omfattande statsapparaten, men att det idag inte alls talas om detta. Istället har kostnaderna för statsapparaten ökat rejält. ”Antalet som arbetar med säkerhet och inom specialstyrkor har ökat markant, utöver det faktum att lokala byråkra-

3 Se min artikel [”Käre ordförande Xi, det är dags för dig att avgå”](#), *Nya Argus* 7–8/2020.

ter nu i allt större omfattning måste ägna sig åt att säkra den sociala stabiliteten, istället för att ägna sig åt sina egentliga uppgifter”, skriver Xu.

Xu Zhiyong gick under jorden strax innan publiceringen av essän. Det tog myndigheterna sju veckor att, med hjälp av kameraövervakade övergångsställen med ansiktsgenkänningssystem,⁴ hitta honom i mångmiljonstaden Guangzhou i södra Kina. Xu, som har avtjänat ett fyraårigt fängelsestraff för att ha ”samlat folk i syfte att störa ordningen på offentliga platser”, är arresterad och anklagad för uppvigling. Han riskerar upp till tio års fängelse.⁵

Även Lu Nan, Wu Xiaojun, Qin Wei och Tian Zhongxun vid Renmins universitet; Zhang Qianfan, professor i juridik vid Beijings universitet; Xu Zhangrun, professor i juridik vid Qinghuas universitet; Wang Xichuan vid Kinas universitet för geovetenskap samt akademikern Xiao Shu och människorättsjuristen Guo Feixiong har ifrågasatt den nuvarande politiken. De har lyft fram bristen på yttrandefrihet. Kort efter att Li Wenliang – läkaren och visselblåsaren som på ett tidigt stadium informerade myndigheter om coronavirusets spridning i Wuhan – hade dött, skickade de ett öppet brev till alla de omkring 3000 ledamöterna inför 2020 års Nationella folkkongress. I brevet uppmärksammar de ledamöterna på att Lis varningar hade tystats. Brevet vars rubrik är ”Rätten till yttrandefrihet börjar idag” publicerades även på sociala medier, där det fick stor spridning och ledde till en riksomfattande folklig upprördhet samt krav på rätt till yttrandefrihet i landet.

Undertecknarna har utsatts för förtalskampanjer. De riskerar att få sina tjänster omdefinierade eller bli avskedade – i alla fall om man ser till hur andra medborgare, som har gett uttryck för åsikter vilka gått emot politbyråns linje, har behandlats de senaste åren.

4 Se [”Kinesiska massövervakningssystem och statsmakterns världsbild sprids över världen – exemplet Serbien”](#), *Nya Argus* 10–11/2020.

5 Se [”Människorättsjurister fängslas i Kina om de utövar sitt yrke”](#), *Nya Argus* 1–2/2019.

Frågan om partiets utveckling och dess reformpolitik har debatterats sedan de tidiga reformisterna Zhao Ziyang och Hu Yaobang talade om ”behovet att se till folkets önskan” och Deng Xiaoping talade om ”nödvändigheten att reformera partiet”, som en av flera åtgärder som skulle legitimera enpartistaten. Dengs reformpolitik resulterade i ett mindre centralstyrt Kina, vilket fick till följd att den stora majoriteten politiker – provins- och regionpolitiker och lokalpolitiker – var tämligen nöjda med utvecklingen. Men sedan 2015 har Kina blivit alltmer centralstyrt, vilket har lett till att regional- och lokalpolitiker nu har märkbart mindre utrymme att påverka utvecklingen i sin provins/kommun⁶ och är relativt missnöjda.

Det finns nu en ansenlig mängd både partiveteraner och unga, kreativa och ambitiösa politiker som vill att Xi ska bytas ut, att partiet ska demokratiseras och att politbyråns ständiga utskott ska visa vägen till en mindre auktoritär samhällsordning än den som nu råder. Men med tanke på att politbyrån hittills gett sitt stöd åt Xi, att grundlagen nu möjliggör för Xi att inneha mandatet som generalsekreterare på livstid och att alla för landet avgörande beslut tas av några få män bakom lyckta dörrar, är det svårt att se hur en sådan förändring ska komma till stånd. Det är också svårt att i dagsläget se vem som skulle efterträda Xi och vem/vilka som skulle träda fram internt och erbjuda ett annat vägval för partiet och landet. Därutöver hör jag att det bland regional- och lokalpolitiker finns en rädsla för att kritik mot Xi, och mot politbyråns ständiga utskotts vägval, skulle utlösa en situation som liknar den som fick Mao Zedong att inleda en utrensning av dem som han uppfattade som oliktänkande – en kampanj som Mao kallade ”den proletära kulturrevolutionen”.

För att byta ut Xi Jinping, reformera partiet och slå in på en mer demokratisk väg krävs således en händelse/dynamik och/eller manöver/utveckling som går bortom partiets praxis och rubbar ställningarna inom partiet.

GORDANA MALEŠEVIĆ

⁶ Se [”Från socialistisk realism till ’sunda och patriotiska banor’”](#), *Nya Argus* 3–4/2021.